

A KÜLFÖLDI IRODALOM ÖSSZ-SZÖVETSÉGI KÖNYVTÁRÁNAK BIBLIOGRÁFIAI TEVÉKENYSÉGE*

G. V. Matvejeva

A Külföldi Irodalom Össz-szövetségi Könyvtára 1921-ben jött létre, 1922 áprilisában nyílt meg az olvasók számára. Jelenleg a Szovjetunió egyik legnagyobb nyilvános könyvtára és a külföldi irodalom központi gyűjtőhelye.

Működésének első éveiben könyvtárunk figyelmét az új munkaformák és módszerek keresése kötötte le, különösképpen az olyan feladatok megoldása, mint például a legaktuálisabb és legértékesebb idegen nyelvű irodalom állományának kialakítása, állandó olvasóközönség szervezése, az állományban levő és beszerzendő irodalom tartalmi feltárása.

A könyvtár pár tucat könyvvel kezdte munkáját; jelenleg, 45 évi működése után, állománya 3 500 000 könyvtári egység, 127 nyugati és keleti nép nyelvén /nem számítva ide a Szovjetunió népeinek nyelveit/. Az állomány évente a világ minden részéről beérkező 150 000 könyvvel és időszaki kiadvánnyal gyarapodik. Gyarapítása egyetemes jellegű, kivéve a műszaki, az orvostudományi és a mezőgazdasági irodalom területét. Az állomány tekintélyes részét a társadalmi-politikai és természettudományi szakirodalom, a szépirodalom, nyelvtudományi és irodalomtudományi munkák, tájékoztató kiadványok alkotják. A könyvtár mind az intézményeket (minisztériumokat, hivatalokat, központi kiadókat, tudományos intézeteket és szervezeteket, egyetemeket és főiskolákat), mind pedig a tudományos dolgozókat, szakembereket ellátja külföldi kiadványokkal. 1967-ben 43 000 olvasója volt, akik több mint 2 millió könyvet, folyóiratot és hirlapot kölcsönöztek

* MATVEEVA, G. V.: Bibliograficseskaja dejatel'noszi' Vszeszozjuznoj goszudarsztvennoj biblioteki inosztrannoj literaturi v Moszkve. - Előadás az IFLA 34. ülésén (Frankfurt am Main, 1968. augusztus).

ki. Ezenkívül a Szovjetunió óriási területén szétszórta fekvő 300 város 1800 könyvtárának könyvtárközi kölcsönzés útján, továbbá külföldre 28 ország 73 könyvtárának nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés útján küld könyveket.

A könyvtár egyik legfontosabb feladata a szovjet olvasók, szovjet intézmények és szervezetek tájékoztatása a tudomány és irodalom külföldi fejlődéséről, a külföldi tudomány és kultúra legjelentősebb eredményeinek népszerűsítése és propagálása a szovjet szakemberek körében; ezzel előmozdítja a Szovjetunióban és különböző országokban élő nemzetek közötti széleskörű kulturális kapcsolatokat fejlesztését. Mindezek érdekében elvégzi a könyvtárba érkező teljes külföldi irodalom bibliográfiai feldolgozását, és tudományos kutató munkát fejt ki a külföldi könyvtártudomány, bibliográfia és bibliológia területén.

Tudományos bibliográfiai munka

Tudományos bibliográfiai tevékenységet a könyvtárban több osztály is folytat, e munka zömét azonban a tudományos bibliográfiai osztály végzi. A könyvtár tudományos munkatársai (a 600 dolgozó közül körülbelül 350 a szakember: felsőfoku képzettséggel, idegen nyelvismerettel rendelkező könyvtáros és bibliográfus) rendkívül nagy munkát végeznek nemcsak a könyvtárunkba, hanem a Szovjetunió más nagy könyvtáraiba is beérkező külföldi irodalom /könyvek és folyóiratok/ tartalmának feltárása terén.

A könyvtár bibliográfusai áttanulmányozzák és feldolgozzák a külföldi kiadványokat; bibliográfiai kartotékokat vezetnek, amelyek alapul szolgálnak különböző jellegű tájékoztatásokhoz, a bibliográfiák és tájékoztató bulletinek összeállításához.

A könyvek feldolgozása

Évek óta ad ki a könyvtár annotált tájékoztató bibliográfiai és katalóguscédulákat a könyvtárba beérkező valamennyi új könyvről, a társadalmi-politikai és természettudományos diszciplínák, valamint a könyvtártudomány területén megjelent folyóirat- és hírlapcikkekről. A bibliográfiai cédula struktúrája a következő: az eredeti nyelven feltüntetik a szerzőt, a címet, a megjelenési adatokat; ezután következik a könyv vagy cikk címének orosz nyelvű fordítása, esetleg annotáció - amennyiben a cím nem adja vissza megfelelően a mű tartalmát. Évente 8 milliós példányszámban több mint 60 000 annotált cédula készül, nyomdai uton. Ezenkívül a bibliográfusok évente 40 000 nem-annotált cédulát sorolnak be a könyvtár bibliográfiai nyilvántartásaiba.

A könyvtár új külföldi könyveiről készült bibliográfiai katalóguscédulák sorozatokban jelennek meg, az egyes sorozatokon belül pedig szakcsoportok

1F-2
Бенгрия
D 889

Dümmerth, Dezső.

A Budapesti egyetemi könyvtár gyűjteményének keletkezése
1561—1635. Budapest, 1963.

18 ol. (A *Budapesti egyetemi könyvtár kiadványai. 20).
Резюме на нем. яз.

История Библиотеки Будапештского университета в 1561--
1635 гг.

Бенг. яз.

(05)

Б. св.

1279160

ВГБИЛ 4 1 66

szerint, Jelenleg 26 sorozat kiadása folyik /52 szakcsoportban/. Ilyenek például: történelem, filozófiai tudományok, közgazdaságtudományok, természettudományok, szépirodalom, nyelvtudomány, az idegen nyelvek tanításának módszerei. A természettudományi sorozatba például a következő szakcsoportok tartoznak: matematika, csillagászat, fizika és mechanika, kémia, geológia és földrajz, biológia. Az irodalomtudományi sorozat szakcsoportjai: Anglia, az USA, Ausztrália és Kanada; Belgium, Franciaország, Francia-Svájc; Spanyolország, Latin-Amerika és Portugália; a skandináv országok, Finnország és Hollandia; Olaszország; Bulgária; Csehszlovákia; Jugoszlávia; Lengyelország; Magyarország; Románia.

Az új külföldi könyvek katalóguscéduláit jelzetekkel látják el, amelyek alapján az olvasók az illető kiadványt a könyvtár olvasótermeiben vagy könyvtárközi kölcsönzés útján megkaphatják.

A periodikumok feldolgozása

A könyvtárnak a külföldi természettudományos időszaki kiadványok cikkeiről kiadott tájékoztató bibliográfiai cédulái a világ 40 országában megjelenő 1500 külföldi folyóirat és gyűjteményes kiadvány anyagáról adnak információt. A bibliográfiai kartoték ilyen formája operatív tájékoztatást jelent, rendkívül fontos a szakemberek számára. A cédulák három sorozatban (biológia, matematika, fizika) jelennek meg; a felhasználó szakemberek munkájának megkönnyítése érdekében mindegyik sorozat több szűkebb szakcsoportra és alcsoportra tagolódik. A bio-

lógiai sorozatnak például 11 szakcsoportja van (morfológia; sejtek és szövetek fiziológiája és kémiája; genetika; a fehérje és a nukleinsavak biokémiája; stb.), s valamennyi szakcsoport ismét szűkebb szakterületekre oszlik (például "a vérkeringés és légzés fiziológiája" a következő alcsoportokat tartalmazza: általános rész; vérnyomás; a szív fiziológiája; hőszabályozás és hipotermia; légzés).

A fentebb említett adatokon kívül a tájékoztató bibliográfiai kartotékokra rávezetik a sorozat és szakcsoport jelzetét, az ETO-számot, a könyvtárban használt folyóiratjelzetet, valamint a cédula sorszámát.

A külföldi időszaki kiadványok könyvtártudományi, bibliográfiai, dokumentációs és bibliológiai vonatkozású cikkeiről és anyagairól készült tájékoztató bibliográfiai cédulák jelentős segítséget nyújtanak a könyvtáraknak és tanintézeteknek, a bibliográfusoknak, könyvtáros szakembereknek. A cédulákat a különböző országokban 25 nyelven megjelenő és a Külföldi Irodalom Össz-szövetségi Könyvtárába vagy más moszkvai könyvtárakba érkező mintegy 120 könyvtártudományi szakfolyóirat és gyűjteményes kiadvány feldolgozása alapján állítják össze. A cédula a bibliográfiai címleírás mellett a cikk tartalmát röviden ismertető annotációt közöl, vagy csupán a cím fordítását, ha az feltárja a tartalmat. Tájékoztatási célokra a cikkeket a következő szakcsoportok szerint válogatják össze: a könyvtárügy szervezete, bibliográfia, dokumentáció, bibliológia, tájékoztató bibliográfiai és referenzmunka, állománygyarapítás, feldolgozás és raktározás, olvasószolgálat, könyvtárépítés és berendezés, könyvtárosképzés stb.

Komoly munkát végez a könyvtár a humán tudományok beérkező külföldi kurrens szaksajtójának bibliográfiai feldolgozásával. A feldolgozó munka alapján bibliográfiai szakkatalógusokat létesítenek, amelyek gyakran páratlan értéket képviselnek. Például csak 1967-ben több mint 3000 angol, német, francia és keleti nyelvű folyóirat- és hirlapcímeket vettek nyilvántartásba. Különös figyelmet érdemel a külföldi szerzők orosz nyelvre fordított műveinek bibliográfiai kartotékja, amely a 18. századtól napjainkig az önálló művek címleírását és az időszaki kiadványok analitikus feltárásának eredményeit tartalmazza. Rendkívül érdekes a nyelvtudománnyal és az idegennyelv-oktatási módszertannal foglalkozó orosz és idegen nyelvű munkák nyilvántartása; ezeket a harmincas években kezdték el vezetni. A fontosabb európai nyelveken és a legelterjedtebb keleti nyelveken megjelent társadalmi-politikai szakirodalom bibliográfiai kartotékjai az egyes külföldi országok kül- és belpolitikájának, népgazdaságának és kulturális fejlődésének kérdéseire terjednek ki.

Tájékoztató bibliográfiai munka

A természettudományok és a humaniorák tárgyköréből összeállított bibliográfiai kartotékokat a könyvtár olvasóinak rendelkezésére bocsátják, s amint már említettük, ezek szolgálnak alapul a bibliográfiai tájékoztatáshoz és a bibliográfiai munkák szerkesztéséhez. Itt jegyezzük meg, hogy a könyvtár évente körülbelül 50 000 bibliográfiai tájékoztatást nyújt, különböző intézményeknek és egyéni olvasóknak a legkülönbözőbb szovjet városokból és külföldről érkező kérésére. A bibliográfiai tájékoztató munkának igen sok ága van: a szükséges bibliográfiai és ténybeli adatok kikeresése, szóbeli felvilágosítás társadalom- és természettudományi, irodalmi, művészeti kérdésekben; írásbeli tájékoztatók elkészítése, amely olykor nagyon gondos és elmélyült munkát kíván a bibliográfusoktól. A könyvtárban a tájékoztató bibliográfiai szolgálatot lényegében a bibliográfiai részleg képzett szakemberei látják el, ebbe a munkába azonban bevonják a könyvtár egyéb osztályainak, különösképpen a tudományos bibliográfiai osztálynak a dolgozóit is. Hogy a tájékoztató bibliográfiai tevékenység aktív segítséget nyújt az olvasóknak és a könyvtár egyik legfontosabb munkaterületévé fejlődik, arról az évente adott tájékoztatások számának állandó növekedése tanuskodik: az utóbbi tíz évben ez a szám csaknem két és félszörösére emelkedett, és elérte az 50 000-et.

Bibliográfiai kiadványok

A könyvtár bibliográfiai tevékenységében fontos helyet foglal el a központi katalógusok, bulletinek, bibliográfiák, utmutatók kiadása. Az ilyen jellegű kiadványok együttes évi terjedelme eléri az 1000 nyomtatott ívet.

1948 óta a könyvtár kiadja a Szovjetunió könyvtáraiba érkezett új külföldi könyvek központi katalógusát. Ez a kiadvány két sorozatra tagolódik: A sorozat - természettudományok; B sorozat - társadalomtudományok. Mindkét sorozatban évente hat szám jelenik meg. A bulletin az anyagot szakrendben csoportosítva közli; a címeirásokat a mű címének orosz nyelvű fordítása egészíti ki, valamint azoknak a könyvtáraknak a megjelölése, amelyekben a könyvek megtalálhatók. A bulletin minden egyes száma tartalmazza a szerzők és a címek betűrendes mutatóját. Anyagának összeállításában több mint 500 könyvtár vesz részt.

1949-től kezdve a könyvtár évente közzéteszi a szovjet könyvtárakba járó külföldi tudományos folyóiratok központi katalógusát /természettudományok, orvostudomány, mezőgazdaság, műszaki tudományok/. A folyóiratcímek, amelyek száma az utolsó kiadásban meghaladta a 9000-et, a katalógusban betűrendben szerepelnek, de a jegyzéket kiegészíti a folyóiratok szakmutatója.

A szakemberek körében nagy érdeklődés mutatkozik az évente 12-szer megjelenő "Himicsesz-kaja informacija" (Kémiai tájékoztatás) című bulletin iránt, amely operatív tájékoztatást nyújt a külföldi forrásokról és anyagokról (körülbelül 30 000 cikkről).

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Társadalomtudományi Alapkönyvtárával együttműködve "Novaja inosztannaja ékonomiecsesz-kaja literatura" (Új külföldi közgazdaságtudományi irodalom), "Novaja inosztannaja isztoricsesz-kaja literatura" (Új külföldi történettudományi irodalom), "Novije knigi i szta'li po vosztokovedeniju" (Új orientálistikai könyvek és cikkek) stb. címmel tesz közzé tájékoztató bibliográfiai bulletineket a könyvtár.

Az időszaki kiadványokon kívül könyvtárunk biobibliográfiákat is ad ki külföldi /klasszikus és modern/ írókról, a "Zarubezsnyie piszatelei" (Külföldi írók) c. sorozatban. Ezek a bibliográfiák bevezető tanulmányban ismertetik az író életét és tevékenységét, szisztematizált formában közlik műveik és a kritikai irodalom bibliográfiáját az eredeti nyelven és oroszul. Ebben a sorozatban eddig több mint 100 bibliográfia jelent meg, például Jack London, Brecht, Becher, O'Henri, Barbuse, Ivo Andric, Nezval, J. Reed, Laxness, Taufik al Hakim és mások életművéről.

A könyvtár alapvető tudományos bibliográfiai kézikönyveket és bibliográfiákat is állít össze, bennük az író műveiből megjelent orosz fordítások és az orosz nyelvű kritikák annotált bibliográfiáját, irodalomtörténeti függelékeket és számos kiegészítő mutatót. Ilyen bibliográfia pl. a "Prosper Mérimée", a "Shakespeare" (amelyet az író szülőhazájában, Angliában is egyedülálló kiadványnak tekintenek), a "Honoré de Balzac" stb. A tudományos bibliográfiai kiadványok közül meg kell említeni az "Osznovnie proizvedenija inosztannoj hudozsesztvennoj literaturii" (A legfontosabb külföldi szépirodalmi művek) c. bibliográfia első kötetét (Európa és az USA anyaga alapján), amely a Külföldi Irodalom Összszövetségi Könyvtára mintegy negyven évi munkájának eredménye, kedvenc gyermeke és büszkesége. Jelenleg készül a kiadvány második kötete /az ázsiai és afrikai országok anyagáról/. Tudományos érdeklődésre tarthat számot, a "Hudozsesztvennaja literatura sztran Latinszkoi Ameriki v ruszszkoj pecsati" (A latin-amerikai országok szépirodalma az orosz sajtóban) című bibliográfia. A Szovjet Írók Szövetségével együttműködve adja ki könyvtárunk a "Perevodii szovetszkii piszatelej na inosztannije jazsziiki" (Szovjet írók műveinek idegen nyelvű fordításai) című bibliográfiát, amelynek eddig 3 kötete jelent meg. Most készül a "Dvizsenie Szoprotivlenija v sztranah Evropii v period Vtoroi mirovoj vojny" (Az európai országok ellenállási mozgalmai a második világháborúban)

(50 iv), a "Gete v ruszskoj peccati" (Goethe az orosz sajtóban) (40 iv) és a "Perevodü szlavjanszkih avtorov na ruszszkij jazük (Szláv szerzők műveinek orosz fordításai) (80 iv) című bibliográfia.

A Külföldi Irodalom Össz-szövetségi Könyvtárában folyó hatalmas bibliográfiai tevékenység megköveteli a szakmai készségek állandó fokozását, a továbbképzést, az önálló kutató tevékenységet és a bibliográfiai munka módszereinek tanulmányozását. Éppen ezért a könyvtár kiadásában megjelenő minden egyes bibliográfiai munkát a közös erőfeszítések eredményének, a közösségi munka gyümölcésének lehet tekinteni.

Fordította: Tarr Lászlóné

**A KÜLFÖLDI IRODALOM
ÖSSZ-SZÖVETSÉGI KÖNYVTÁRÁRÓL
NEM-SZOVJET SZAKFOLYÓIRATOKBAN
MEGJELENT TANULMÁNYOK VÁLOGATOTT JEGYZÉKE***

Die Allunionsbibliothek für fremdsprachige Literatur in Moskau erhielt einen Neubau. = Zbl. Bibl. 81. Jg. 1967. 9. no. 565. p.

BERECZKY László: Budapesti beszélgetés M. I. Rudomino könyvtárigazgatóval, az IFLA alelnökével. = Könyvtáros. Budapest. 18. évf. 1968. 4. sz. 191-194. p.

ČERNÝ, V.: Všesvazová státní knihovna zahraniční literatury v Moskvě. = Knihovnik. Praha. 7. roč. 1962. 8. no. 224-227. p.

KORDA, J.: Všesvazová štátna knižnica inorečovej literatúry. = Čitateľ. Martin 17. roč. 1968. 4. no. 144-146. p.

MATVEEVA, G. V.: Praca so slovenskou literatúrou vo Všesvazovej štátnej knižnici zahraničnej literatury v Moskve. = Čitateľ. Martin. 16. roč. 1967. 6. no. 220-222. p.

RUDOMINO, M.: Moscow's new library of foreign literature. = Libr. J. 87. vol. 1962. 4. no. 712-714. p. Illusztr.

RUDOMINO, M. I.: Die Staatliche Allunionsbibliothek für ausländische Literatur zu Moskau - heute und morgen. = Buch und Welt, Festschrift für Gustav Hoffmann. Wiesbaden. 1965. 175-181. p.

* A jegyzék összeállításáért a Külföldi Irodalom Össz-szövetségi Könyvtárának tartozunk köszönettel. (A szerk.)

RUDOMINO, M. I.: Le livre français à la Bibliothèque fédérale d'état des litté-
ratures étrangères de l'URSS. = B. Bibl. Fr. 11. ann. 1966. 3. no. 105-112. p.

SAUERWALD, E.: Die Staatliche Allunionsbibliothek für fremdsprachige Literatur
in Moskau. = Der Bibliothekar. 21. Jg. 1967. 10. no. 1048-1051. p. Illuszt.

SEIFERT, S.: Über den gegenwärtigen Stand der Bibliographie zur deutschen
Literatur und Literaturwissenschaft in der UdSSR. = Zbl. Bibl. 81. Jg. 1967.
10. no. 610-618. p.

Speaking of libraries. = Indian Libr. 22. vol. 1967. 2. no. 101-102. p.